

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Symboly smrti v tetování u žen na Českobudějovicku

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tomáš Veber, Th.D.

Autor práce: Andrea Rokytková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: druhý

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31. března 2015

.....
Andrea Rokytková

Poděkování

„Děkuji vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Tomáši Vebrovi, Th.D., za metodické vedení práce, připomínky a cenné rady“.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Tetování jako sociálně kulturní kontext	9
1.1 Historicko-demografický aspekt tetování	11
2 Kontext smrti a umírání v rámci společnosti	14
2.1 Rituály	14
2.2 Smrt a umírání jako design v tetování.....	16
2.3 Symboly smrti	16
3 Tetování jako součást sociální interakce	22
3.1 Komunikace prostřednictvím tělesného vzhledu	23
3.2 Význam a funkce tetování.....	24
3.3 Styly a motivy tetování	29
3.4 Zakotvení identity skrze tetování	29
3.5 Symbolické spojení se skupinou	32
ZÁVĚR	35
Seznam použitých zdrojů	39
Seznam textových příloh	42
Abstrakt	53
Abstract	54

ÚVOD

Tetování. Při pouhém vyslovení slova, které označuje trvalé a barevné pokrývání kůže, se nabízí mnoho asociací závislých na tom, kdo o něm přemýšlí. Tetování bývá nositelem sdělení, někdy hlubokého významu, v rámci daných skupin i napříč skupinami, jemuž je třeba porozumět. Přinejmenším se jedná o znalost symboliky jednotlivých motivů v subkultuře či ve skupině. Tato symbolika s sebou velmi často nese důležité znázornění informací o jedinci (RYCHLÍK, 2005, s. 9).

Všichni jsme oblečeni do své kůže. Toto „oblečení“ si někteří z nás velmi rádi zdobí. Tetování je jedním z nejstarších a také nejrozšířenějších způsobů zdobení těla. Tetování se v posledních letech stává doslova módním trendem, ale dle Rychlíka tato tetovací horečka postrádá onu významnou sociální a kulturní funkci. Stálé tetování neboli permanentní tetování je nejčastějším druhem. Tetování je stálé, a ačkoliv existují bolestivé možnosti jeho odstranění, je dobré, aby se nový majitel pořádně zamyslel nad motivem, který opravdu chce na svém těle mít. Tetování je určitým jevem sebevyjádření (RYCHLÍK, 2005, s. 7).

Ve své bakalářské práci se budu opírat především o knihu Martina Rychlíka – Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla 2005. V kapitole věnující se zakotvení identity skrze tetování se budu opírat o dílo Paula Sweetmana – Anchoring the (Postmodern) Self? z roku 1999.

O tom, že by tetování mělo mít určitý smysl a význam, myslím, není třeba dlouze polemizovat. Snad každý rozumný člověk pochopí, že je nesmysl, když si mladý muž či žena nechá vytetovat srdíčko se jménem své přítelkyně nebo přítele. Tetování má dlouhodobý charakter, takový by měly mít i jeho motivy. Pokud si člověk projde něčím těžkým ve svém životě, jako vhodný motiv se může zdát něco, co mu tuto zkušenost připomene.

Podstatný pro mou bakalářskou práci bude svět symbolů, v němž jsou postoje a zážitky reprezentovány znaky. Tyto znaky jsou dále zástupcem objektu, který mu byl přiřazen, a spočívá na nich veškerá lidská komunikace (NAKONEČNÝ, 2009, s. 96). Symboly, kterými se práce zabývá, jsou symboly smrti, přičemž smrt je něco, co je nám všem společné, univerzální, ale přesto něco cizího, co zůstává objektem fascinace a strachu (KERRIGAN, 2008, s. 7).

Ve své bakalářské práci se budu zabývat problematikou symbolů smrti v tetování u žen na Českobudějovicku. Tetování samo o sobě je zakotveno v několika kulturách již tisíciletí zpátky, ať již hovoříme o přírodních kmenech, starověkých Egypťanech či z novodobých dějin členech Jakuzy (japonská mafie) nebo členech gangů na americkém kontinentu. Ačkoliv se jedná o běžný jev naší společnosti, lidé mající tetování stále nejsou celou kulturou uznáváni. A především tetování s vizualizací některého ze symbolů smrti budí u většiny lidí negativní emoce. Skupinu žen jsem zvolila proto, že symboly smrti bývají často spojovány s mužskými skupinami, jako např. námořníky, motorkáři, vězni atd. Možná i z toho důvodu může ženské tetování často vyvolávat kritiku a komentáře okolí, vzhledem k předsudkům, které mohou být, a někdy stále jsou, ve společnosti zakotveny. Existuje řada žen, pro které je tetování pouze módní záležitostí. Většina tetovaných žen ale nepovažuje své tetování za pouhý módní doplněk. Naopak jim přikládají mnohé další osobní významy. Tetování se tak pro ženy stává jistou formou možnosti identifikovat sebe samy jako jedinečné osoby právě prostřednictvím symbolu či motivu zvoleného tetování, umožňuje jim naplnit jejich touhy po něčem originálním, čímž se odliší od okolí.

Celá práce si klade za cíl poskytnout alespoň základní vhled do problematiky symbolů smrti v tetování u žen. Témata vztahující se k těmto symbolům a smrti obecně jsou hojná. Nebudu zde tedy popisovat všechny možné symboly smrti, ale svou pozornost zaměřím pouze na symboly, které mají na svém těle respondentky výzkumu. Hlavním cílem mé práce je zjistit a porovnat, jak ženy na Českobudějovicku vnímají svá tetování, jenž nesou symboly smrti. Důraz je kladen především na jejich seberealizaci prostřednictvím těchto symbolů, ale také na jejich propojení v rámci skupiny či společnosti. Dosáhnout cíle se budu snažit prostřednictvím strukturovaných rozhovorů, které přinesou odpovědi na níže uvedené otázky. Respondentky jsou ženy ve věkovém rozmezí 24 – 41 let z různých společenských struktur – operátorka call centra, terénní sociální pracovnice, administrativní pracovnice úvěrové společnosti, pokladní, studentka vysoké školy, obchodní zástupkyně, manažerka a vedoucí bankovní pobočky. Respondentky se liší dále i věkem. Jejich odpovědi budou v rámci práce porovnávány mezi sebou a zároveň srovnávány s odbornou literaturou.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký význam mají symboly smrti v tetování u žen?

Zodpovědět tuto otázku bude v rámci mé práce prioritou. Kvalitativní výzkum bude vedený tak, aby bylo možné zjistit impulsy, které vedly dotázané ženy k pořízení tohoto typu tetování. Dále se budu zabývat tím, jakým způsobem na tyto ženy reaguje okolí. Respondentek se budu dotazovat na pozitivní i negativní reakce. Na základě výzkumu vedeného k mé bakalářské práci se budu snažit nalézt odpovědi i na níže uvedené dílčí otázky:

Dílčí výzkumná otázka č.1:

Dochází u žen k zakotvení identity skrze tetování?

Dílčí výzkumná otázka č.2:

Pocit'ují ženy s vytetovaným symbolem smrti mezi sebou propojení v rámci skupiny?

Neméně důležitým aspektem této práce je opření se o pojem Identita člověka. Nakonečný chápe identitu jako vnitřní soulad s vnějšími projevy individua, čili jejich autenticitu, soulad osobnosti a osoby. Jedná se především o soulad veřejného vystupování a rolí. Ve svém chování může být člověk více či méně autentický, tedy pravý, hodnověrný, a jeho chování nemusí vždy zobrazovat jeho skutečné postoje, které kopírují vztah k nějaké hodnotě či způsob nějakého hodnocení (NAKONEČNÝ, 2009, s. 122-123). V rámci toho bych ráda navázala na Sweetmana, který označuje tetování jako vnější vizualizaci přirozeného já jedince. Takovéto sebepojetí a sebeoceňování jsou vlastně dvě stránky téže mince, které vyrůstají z vědomí já (NAKONEČNÝ, 2009, s. 117).

Práce je rozdělena do tří oddílů. V prvním bude pozornost věnována tetování jako takovému a jeho historicko-demografickým aspektům. Druhý oddíl je zaměřený na kontext umírání v rámci společnosti. Zde se zabývám převážně významem smrti, jejích symbolů a zároveň také integrací těchto symbolů do umění body artu. Ve třetím se zaměřuji na zapojení jedince, nesoucího na svém těle tento motiv tetování, do

společenských skupin. Dále se zabývám mírou propojení identity a symbolu tohoto tetování.

1 Tetování jako sociálně kulturní kontext

Tetování je často určitým nositelem sdělení, někdy hlubokého významu, jemuž bývá v rámci daných skupin i napříč nimi potřeba porozumět. Tato znalost symboliky jednotlivých motivů v dané subkultuře či skupině, je přínosná ve většině profesí, nevyjímaje praxi sociálních pracovníků. Že se jedná často o důležité symbolické znázornění informací o jedinci, si uvedeme v následujících podkapitolách, kde se na tuto problematiku podíváme blíže. Nechat se tetovat znamená pro mnohé vlastní a dobrovolné rozhodnutí, ať už s jakoukoli pohnutkou. Najdou se však tací, kteří si své tetování nezvolili sami a u kterých se nejednalo o vlastní volbu, avšak i přesto je takové tetování provází životem a nese s sebou určité sdělení (DE VITO, 2008, s. 25).

Martin Rychlík (*1977) definuje tetování jako stálou a neodstranitelnou kresbu či ornament vytvořený na těle vpravením barviva pod kůži nositele. Podle něj jde v první řadě o výmluvné obrazce, či dokonce umělecké výtvoř, sloužící ke zkrášlení. Nezřídka dokládá dosažení životních přelomů jejich nositelů, velmi často kupříkladu pohlavní zralost. Tetováním mohou být vysílány také sexuální signály nebo může vyjadřovat vnitřní stav člověka - lásku, nenávisť, smutek či touhu po pomstě. Kromě toho mohou skrytě nošená znamení odrážet politické přesvědčení či náboženské vyznání. Další skupina tetování může upozorňovat například na zařazení ve společnosti, vlastnická práva, zmocnění, původ a identitu, příslušnost k nějaké skupině. V neposlední řadě je také důležité zmínit, že tetováním lze vyjádřit i výkony, například počet usmrčených nepřátel, množství skolených zvířat či dobytých žen. A existují tetování nebo i vypalování určitých znaků (tzv. kauterizace) s údajným léčebným účinkem (RYCHLÍK, 2005, s. 10-13).

S lidmi, kteří mají na svém těle vytetovaný nějaký motiv, se v poslední době setkáváme stále častěji. Dávno to už není žádná výjimka a samozřejmě to už nikoho nijak nepřekvapuje. Pokud máte vytetovaný zajímavý motiv, můžete často zaujmout i vaše okolí. Vzory tetování mohou o jeho nositeli hodně vypovědět. Jejich prostřednictvím totiž může bez zbytečných řečí prozradit svému okolí a známým i neznámým lidem vlastní, osobitý styl. A proto se jedná o aspekt, který by neměl sociální pracovník při práci s klientem brát na lehkou váhu. Možnosti jsou dnes skutečně obrovské, každý se může rozhodnout, zda si nějaké tetování pořídí. Jedno je

však jisté, pokud jedinec zvolí vhodné motivy tetování, může zapůsobit na velkou skupinu lidí.

Někteří své tetování skrývají, jiní se jím snaží upoutat pozornost svých kamarádů a známých. Z mého výzkumu, který byl proveden formou rozhovorů s potetovanými ženami, vyplývá, že viditelná tetování chtějí ženy skutečně především proto, aby upoutaly pozornost. Každá dotázaná žena se totiž zmínila o tom, že se cítí být díky svému tetování mnohem sebevědomější.

Tetování ale nemusí být jen na ozdobu. Pro mnoho lidí je obrázek na jejich kůži připomínkou důležité životní události. Například jim pomáhá vyrovnat se s prožitou tragédií. Díky tetování si sice jejich nositelé budou tyto negativní zkušenosti a zážitky navždy připomínat, ale také jim umožní posunout se v životě dál. Připadá mi to jako rituál, který lidem pomáhá vyrovnat se s různými životními fázemi. Na základě svého výzkumu se domnívám, že pro tento typ tetování se lidé rozhodují ve chvíli, kdy chtějí symbolicky ukončit období truchlení. Vyjadřují tím, že přestože na toho člověka nikdy nezapomenou, je čas žít zase svůj život.

Celkově se proces pozorování či hodnocení založený na tom, jak lidé vypadají, problematiky tetování úzce dotýká. Vnímání vzhledu lze označit jako všední událost. V podstatě většinou nevědomky vnímáme působení okolních lidí a vzhled při každém osobním setkání s lidmi, v médiích, při sledování filmů. Akceptace vnějších vzhledových subkulturních znaků obvykle znamená přihlášení jedince ke specifickému životnímu stylu a ztotožnění se s určitou identitou (SMOLÍK, 2010, s. 38).

Význam tetování se v průběhu historie značně proměnil. Zatímco v dávných dobách bylo tetování výsadou jen některých skupin lidí (typicky příslušníků mafie, zločinců a prostitutek), dnešní pohled na tetování je zcela jiný. Tetování je chápáno jako módní doplněk, něco, čím chce jeho nositel něco naznačit, k čemu má nějaký vztah nebo se mu to třeba jen líbí. Jedná se o trvalou formu zdobení těla, samozřejmě pokud jedinec nezvolí tetování hennou nebo verzi dočasnou. Jde tedy o pigmentaci kůže nebo sliznice vznikající záměrným porušením kůže. Částičky barviva (nejčastěji atramentu) jsou vpravovány pomocí jehly pod kůži tetované osoby. Odborně se jedná o mikro-pigmentovou implantaci. Spadá tedy do trvalých úprav a do forem lehkých tělesných modifikací. Z hlediska uměleckého řadíme tetování do sekce body artu. Z lékařského se řadí do škatulky kosmetických úprav lidské kůže. Barvy používané tatéry a vpichované pod kůži jsou na rozdíl od minulosti lepší a bezpečnější, stále se

pracuje na co největším odstranění těžkých kovů a současný trh nabízí desítky značek barev určených k tetování a nepřeberné množství odstínů (RYCHLÍK, 2005, s. 13-25).

1.1 Historicko-demografický aspekt tetování

Tetování bylo euroasijskou praktikou nejméně od nejmladší doby kamenné. Spojitost tetování s mumii se datuje někdy ke konci druhého tisíciletí před naším letopočtem a směřuje do střední části Sibiře, Mongolska a Číny. Pokud bychom se chtěli zabývat myšlenkou tetování v Japonsku, museli bychom se opět vrátit zpátky do doby kamenné nějakých 10 tisíc let zpět. Tetování je ve své podstatě velmi starou záležitostí.

První zmínky o tetování pocházejí z doby před 5 000 lety - právě v té době žil "ledový muž", který dostal jméno Ötzi. Na jeho těle, přesněji řečeno na kůži kolem kloubů, byly objeveny známky tetování. To pravděpodobně sloužilo jako ochrana před nemocemi, ale také k náboženským účelům. Nebyla to tedy rozhodně jen estetická záležitost, jako je tomu často v dnešní době (RYCHLÍK, 2005, s. 74-81).

Ostatní kultury měly vlastní tetovací tradice, jednou z nich bylo např. rozříznutí ruky nebo jiné části těla ostrým předmětem, aby se docílilo hlubší rány, do které pak byl nasypan popel. Ručním propichováním kůže se pak docílilo žádoucí barvy a tvaru. Tetování, také tattoo či tatuáž, je zdobení těla, které je známé již od prehistorických dob. V této době bylo výhradně rituálního charakteru či zastávalo funkci hierarchického odlišení v rámci kmene nebo společenství a značilo sounáležitost k tomuto kmeni či rodu. Tradice tetování je velmi prastará, najdeme ji skoro ve všech částech světa a má nespočet funkcí a významů. Její počátky sahají až do neolitu, a to zejména v oblasti dnešní Evropy a Asie. Obřadní, rituální či identifikační charakter si tetování zanechalo dodnes. Původ slova tetování nalezneme na Tahitských ostrovech. Pochází od tamních slov "tatau či tatu", která mají v překladu význam „vyznačení“. Tetování bylo často spojováno s medicínou, kdy mělo odlákat od tetovaného zlé nemoci (RYCHLÍK, 2005, s. 74-81).

Pro středověké a renesanční období je zas typické, že se nechávali tetovat členové tajných sekt, vědeckých, náboženských a jiných nelegálních spolků, kteří používali své značky. To je v tetování možné vysledovat dodnes v podobě tetování symbolů u newyorských gangů.

První evropské tetovací salony tedy pocházejí z přímořských oblastí. Mezi první centra patřil Londýn, Hamburk a Antverpy. Tetování se tudíž stalo symbolem námořníků, posléze prostitutek, které v přístavech žily pro potěšení námořníků, a také symbolem rebelantů. V této době se začíná u společnosti formovat onen kritický pohled na tetování (RYCHLÍK, 2005, s. 214-223).

Co však přetrvalo několik stovek let až do současnosti, je, že si tetování s sebou nese funkci výpovědi o svém majiteli. V Polynésii například tetovaný ret značil smutek ze ztráty. Na Havaji zase sloužilo tetování jako rodokmen přímo na těle. Bylo tak na první pohled zřejmé, kdo je s kým příbuzný. Dále zde lidé využívali tetování také jako talisman. O funkci talismanu můžeme říci, že se přenesla do současnosti a jedinci si nechávají vytvářet tetování na těle jako symbol ochrany (RYCHLÍK, 2005, s. 141-145).

Tetování je jakýsi výjimečný způsob tělesného zdobení, neboli body artu, ale není zdaleka jediným způsobem, jakým lidé své tělesné schránky v průběhu dějin dotvářeli: malování, mutilace a nepřeborné množství šperků je jistě více než přesvědčivým svědectvím.

Od roku 1976, kdy se s domorodým pojmem pro tetování seznámil cestovatel James Cook, se tento výraz, nebo jeho základ, prosadil do hlavních světových jazyků. V tetování lze dle Rychlíka rozlišit tři hlavní typy: černé (tmavé), polychromové a jizvové. Ve všech případech, i kulturách, se ale jedná o trvalé vytváření ornamentů na pokožce. Tímto atraktivním tématem, jakým tetováním dozajista je, se zabývala celá řada významných vědců, cestovatelů, sběratelů kuriozit, členů takto zdobené komunity. Nicméně rozšíření tetováže a její popularita nasvědčuje zájmu mnohem většímu (RYCHLÍK, 2005, s. 27-31).

Historie a vznik tetování je skutečně zajímavé a velice rozsáhlé téma. Tyto informace ohledně tetovací minulosti jsou podány opravdu velmi stručně, jde pouze o jakýsi průřez, protože zaznamenat celou problematiku vzniku tetování a jeho funkce v minulosti by vydalo na samostatnou práci.

Tetování se stalo nedílnou součástí body artu, slaví úspěch na poli uměleckém, pořádají se konvence a tattoo jamy. Stalo se předmětem podnikání a zájmu umělců ve volné výtvarné tvorbě.

Co se týče současného tetování, panuje dle mého názoru jakési profilování. Tím, že se dostalo mezi veškeré sociální vrstvy, se také začalo dělit. Co vrstva či subkultura,

to odlišné motivy. To samozřejmě neplatí stoprocentně, ale jisté motivy prostě patří jistým subkulturám.

2 Kontext smrti a umírání v rámci společnosti

Tématem smrti, se někteří lidé cítí odpuzováni a jiní zase pro změnu přitahováni. Nesporné je, že smrt je neopominutelným fenoménem, který má dopad na praktické stránky lidského života a fungování všech lidských společností. Smrtelnost nemůže být ponechána bez reakce, jednotlivci, skupiny i celé společnosti se s ní musí nějakým způsobem vyrovnávat a domnívám se, že sledování těchto přístupů, ať již na kognitivní či praktické úrovni, by mohlo přinést poměrně zajímavá zjištění. Postoj ke smrti totiž velmi často vypovídá i o životě jednotlivce, skupiny či společnosti (NEŠPOROVÁ, 2013, s. 5-7).

Starověké kultury smrt, sílu, kterou usilovaly pochopit, často personifikovaly – proto existují různé božstva ze starých časů, na jedné straně pomstychtivá a na té druhé přívětivá. Modernější společnosti vytvořily alegorické postavy, např. smrtku kývající kosou, které byly často chápány jako vyjádření děsivé a kruté smrti. Pokroky moderní vědy nám poskytly nečekané možnosti řídit náš tělesný osud, ale tváří v tvář smrti zůstáváme stále bezmocní, jako jsme vždy byli. Nejrůznější fyziologické procesy smrti byly jeden po druhém v odborné literatuře popsány, ale pro mnoho lidí zůstává smysl smrti stále skryt. Jednou z věčných pravd života je, že smrt jako taková nás všechny spojuje bez ohledu na dobu. Přestože smrt je něčím konstantním v lidské existenci, překvapivě neexistuje žádná shoda v tom, co smrt znamená a co představuje. Že tolik různých společností mělo po staletí vlastní způsoby a rituály související se smrtí, možná není až tak překvapující – nakonec všechny měly také své způsoby a rituály související se životem. Mnoho kultur ale přesto nevidí smrt jako něco konečného a některé ji považují pouze za přechod do jiné pozemské existence (KERRIGAN, 2008, s. 7-12).

2.1 Rituály

Většina přírodních národů a kmenů se snaží o propojení těla a duše. Duše má pro tyto národy roli návštěvníka a dle toho je zapotřebí se k ní chovat. Jako ochranu a léčbu před démony vykonávají tyto národy a kmeny různé rituály a obřady. Přes jemné i větší odlišnosti rituálních obřadů je jedno spojuje. Tímto spojem je umění tetování.

Tetování je ochranná a léčebná metoda a už samotná aplikace tetováže má svůj nepopíratelný význam. Například krev vytékající z ran během obřadu symbolizuje oslabení sil démona (BEZNOSKOVÁ, 2012).

Na území dnešní Barmy je tetování považováno za mocný amulet, který pomáhá předcházet mnohým nebezpečím, jakými mohou být nemoci či poranění. Hluboký význam má již samotné provádění a nástroje. Na každém nástroji je soška představující boha, který má tu sílu chránit před zlými silami a tuto sílu předává při provádění tetováže. Zároveň sošky fungují i jako závaží, která určují výslednou hloubku a šířku linky nebo stínu. Tetovací směs se skládá ze sazí a posvátných bylin. Jinde se používá nachový pigment a výtažky z posvátného pstruha nebo vybraného druhu ještěrek a bylin. Víra v tetování je velmi silná i v Japonsku. Vznikla v minulosti, kdy se místní lidé živilí především lovem a rybařením. Místní hasiči si například nechávají vytetovat vodní živočichy (kapr, vodní drak) jako ochranu před ohněm (RYCHLÍK, 2014, s. 130-135).

Pokud ženy kmene Ainu chtěly po smrti žít v říši svých předků, musely být tetovány dle prastarých a bolestivých tradic. Posmrtný význam mělo tetování i pro kmen Koganu (Borneo). Po smrti se tetování mělo proměnit v pochodeň, která poskytne osvětlení při cestě do světa duchů. Posmrtný aspekt přikládali tetování i hinduisté v Bengálsku, kteří věřili, že pokud někdo umře bez tetování, nemůže být ve světě duchů nalezen svými příbuznými. Zajímavostí je, že motiv mohli vybrat manželé, aby své věrné manželky našli na onom světě (BEZNOSKOVÁ, 2012).

Pokud se poohlédneme po moderní vědě, poznatky aplikované z etologie a sociobiologie mluví o rituálním jizvení a tetování jako o „testu imunitní zdatnosti“, kdy se tělo obrní nejen proti infekci, ale i proti parazitům (RYCHLÍK, 2005, s. 130-135). Podle Gennepa je tak osobnost „znovuzrozena“ a přechod do jiného stavu bytí je dokončen (GENNEP, 1997, s. 71). *„Mrzačený jedinec je vyjímán z obecného lidstva rituálem odluky, který ho automaticky připojuje k určité skupině lidí, a jelikož operace zanechává nesmazatelné stopy, toto přijetí je definitivní...“* (GENNEP, 1997, s. 73). Významnou součástí těchto přechodových rituálů bývá především obřadné provedení, tradičně daná postupnost úkonů a leckdy velmi bolestná, doslova permanentní památka na praktikovaný rituál. Hodnocením osobní statečnosti a odvahy byl i fakt, jakým způsobem se rituálně zdobený jedinec vyrovnával s bolestí způsobenou přechodovým rituálem (RYCHLÍK, 2005, s. 15-17).

V naší kultuře přetrvávají subkultury, jež chápou tetování jako rituál v původním smyslu. Zrod tetování je jakýmsi procesem, kdy se člověk začlení do konkrétní komunity, novodobého „kmene“, stejně smýšlejících lidí. Takoví lidé bývají nazýváni Modern primitives, protože bezprostředně reagují na primitivní kultury a jejich nutnost tělesných modifikací. Nezahrnuje se sem pouze tatuáž, ale i piercing, implantáty, skarifikace a jiné modifikace těla. Tyto nástroje jsou cestou k duchovní transformaci a podstatou pro větší spirituální citlivost. Inspirace přichází od primitivních kultur, z jejich iniciačních rituálů, setkáme se zde i se sexuálními abnormalitami jako např. sadomasochismus a fetišismus (BEZNOSKOVÁ, 2012).

2.2 Smrt a umírání jako design v tetování

Smrt jako design v tetování je velmi širokou kategorií, která zahrnuje několik specifických podkategorií. Jako nejčastější motivy smrti u respondentek výzkumu můžeme v rámci těchto podkategorií označit symboly smrtky, lebky, kostí, kostry, náhrobku, havranů, různých nápisů a řady dalších symbolů. Dokonce jedna z dotazovaných žen uvádí, že to, co je symbol smrti, lze subjektivně chápat, každý za takový symbol může považovat něco jiného. Tetování pro ně představují nejen smrt, ale také různá osobní přesvědčení. Proto je dobré v této souvislosti správně pochopit význam a asociaci symbolů smrti v tetování. Jak jsem již uvedla výše, vzhledem k tomu, že symbolů smrti je velmi mnoho, budu se zabývat pouze symboly, které měly respondentky výzkumu.

2.3 Symboly smrti

Podle Junga je to, co nazýváme symbolem, výraz, jméno nebo obraz, který nám může být důvěrně známý z každodenního života, ale vedle svého konvenčního smyslu má navíc zvláštní vedlejší významy. Fromm tuto definici symbolu rozšiřuje ještě o emoce. Popisuje symbol jako něco, co zastupuje něco jiného – vnitřní prožitek, pocit nebo myšlenku. Symbol tohoto druhu je něco uvnitř nás samých, avšak to, co symbolizujeme navenek (WOLLSCHLÄGER, M., WOLLSCHLÄGER, G., 2002, s. 16).

V této části bakalářské práce bych ráda věnovala pozornost nejčastějším symbolům smrti u respondentek v rámci tetování. Chtěla bych popsat jejich významy a symboliku. Pro některé jedince je význam tohoto tetování smutný, druzí jej považují za povzbuzující. Existuje řada lidí, kteří berou tetování jako symbol svého vítězství nad smrtí.

Smrtka

Jedná se o postavu, jež zosobňuje smrt. Nejčastěji bývá znázorňována jako zahalená postava kostry, která nese kosu. V běžném životě je smrtka symbolem blízkosti smrti. Tetování s tímto motivem může působit zlověstně a depresivně, ale ve většině případů se jedná o připomínku toho, že život je prchavý a pomíjivý a je potřeba jej prožít naplno. Tento motiv je jakousi motivací či povzbuzením pro jeho nositele, aby využil každé šance, kterou od života obdrží, protože by mohla být poslední (HELIOS, 2015).

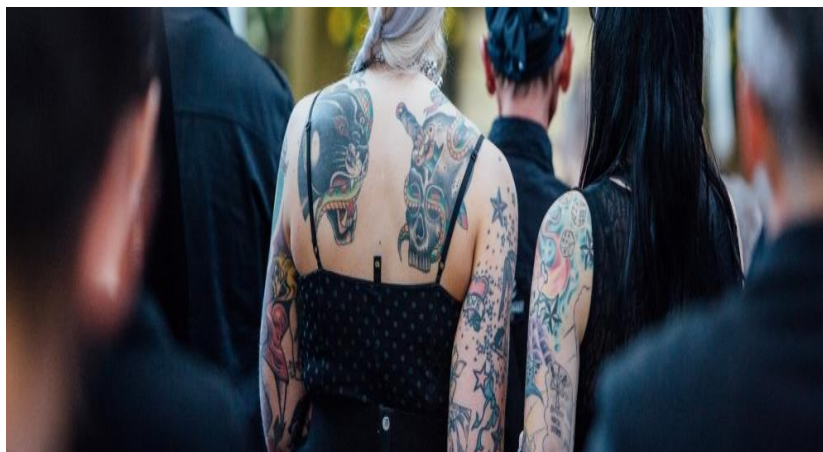

Obr. č. 1

zdroj: <http://marsyhorakova.blogspot.cz/search/label/Tattoo>

Lebky a kostry

Jedná se o symboly, které představují smrt stejně jako symbol smrtky. Tato tetování ale představují ostatky – jakmile člověk zemře, jeho tělo se rozpadne na kosti. Motiv lebky má význam trochu jiný. Důraz je kladen především na následky smrti, nikoliv na akt umírání. Lebka se zkříženými hnáty má také úplně jinou historii. Tento motiv je také známý jako Jolly Roger a byl používán piráty. Bývala zdobena černými prapory a sloužila jako varování pro ty, kdo se chystali zaútočit. Jolly Roger vlajka varovala, že pokud se námořníci nevzdají bez boje, budou riskovat následky, tedy smrt pro všechny. Jedinci, kteří mají tento typ tetování, obvykle nechtějí upozornit na to, že by se jich mělo okolí bát, ale vyjadřují svůj zájem o životní styl pirátů. Nejedná se o pití a rabování, ale životní styl ve smyslu volnosti, mimo pravomoci vlády, chtějí se řídit vlastními pravidly a dělat to, co se jim zlíbí. Symbol lebky je zřetelný také v motivu Totenkopf a byl používán několika vojenskými skupinami. Na rozdíl od lebky se zkříženými hnáty, která má hnáty zkřížené pod sebou, má Totenkopf motiv umístěný uprostřed hlavy. Ačkoliv byl symbol používán i jinými skupinami, nejčastěji bývá spojován s nacistickým Německem. I když má tento symbol mnohem širší historii, stejně jako hákový kříž, bývá nejčastěji spojován s několika skinheadskými a neonacistickými organizacemi. Kromě smrti též symbolizuje bělošskou nadřazenost a nadvládu nad menšinovými skupinami (HELIOS, 2015).

Obr. č. 2

zdroj: foto ze soukromého archivu respondentky Veroniky

Mexická posmrtná maska

S tímto motivem, neboli s motivem La Muerte, se dnes můžeme setkat snad v portfoliu každého tatéra či tetovacího studia po celém světě. Mexická tetování jsou barevná, optimistická, i když značí smrt, jsou laskavá a vlídná, stejně jako národ, kterému náleží. Snažme se v motivech La Muerte vidět symboliku smrti jako oslavující a ukazující smrt coby krásnou, smyslnou a přirozenou událost, ne jako smutné a temné vize.

V překladu název znamená slávu smrti, tedy oslavujme smrt, veselme se a opěvujme naše předky, kteří již nežijí (KŘÍŽ, 2012).

Obr. č. 3 zdroj: <http://cz.mystockphoto.com/photograph/mexican-death-mask-tattoo-lazy-red-dog-45282>

Smrtihlav

Dalším motivem, který měla jedna z respondentek na svém těle vytetovaný, byl obrázek smrtihlavy. Ten je často používán v umění a bývá viděn jako zlo, podobně jako smrtka. Jeho pravý význam ale často znamená symboliku života a zdůrazňuje, jak je důležité žít přítomností. Můra je velká, s hnědým zbarvením a výraznou kresbou lebky na zádech (HELIOS, 2015).

Obr. č 4

zdroj: <http://marsyhorakova.blogspot.cz/search/label/Tattoo>

Rakev

Rakev je jasná symbolika smrti, která má v kultuře obrovský význam. Je potřeba ale nebrat smrt jako konec, jako něco tragického, ale jako součást života, či dokonce další začátek. Každý totiž jednou skončíme právě na stejném místě - v rakvi. (HELIOS, 2015).

Obr. č 5

zdroj: <http://www.tattoostime.com/coffin-girl-tattoo/>

Havran

Ve starověku byl havran symbolem světla a světelných bohů. Jeho smysly, dokonalý instinkt, dlouhověkost a také jednoduchost, s jakou se dá havran osvojit, z něj udělaly posla bohů. Havran představuje posla mezi světem živých a světem mrtvých (HELIOS, 2015).

Obr. č 6

zdroj:<http://www.zpovednice.cz/detail.php?statusik=657686>

Dalšími symboly smrti bývají například sluneční hodiny, svíčky, vrány, supi a náhrobky. Spousta zde zmiňovaných motivů a symbolů bývá také s oblibou používána v motorkářských či vězeňských gancích, drogových kartelech a podobně. Tam však pozitivní význam hledat nemůžeme. V takových případech mají symboly smrti nahánět hrůzu a varovat okolí před jejich nositeli, kteří se smrti nebojí, ba naopak ji rádi šíří (HELIOS, 2015).

3 Tetování jako součást sociální interakce

Pravdou zůstává fakt, že tetování uspokojuje jisté složky lidské osobnosti. A to především fyzickou složku (tělesné vlastnosti, vzhled), sociální složku (zařazení do společnosti) a složku psychickou (psychické stavy jedince). Zdobením se tak jedinec přizpůsobuje a vypořádává se s okolím i se sebou samým (RYCHLÍK, 2005, s. 36). Všechny respondentky mého výzkumu uvádějí, že jim tetování dává pocit jedinečnosti, výlučnosti a odlišnosti. Mají pocit určité unikátnosti. Tetování je součástí jejich vlastní identity.

Tetování, které již od nepaměti sloužilo jako symbolický projev duševní roviny v rovině fyzické, je dnes i přes odpor části populace nedílnou součástí moderního světa. A i přes kořeny sahající hluboko do minulosti se na osoby s tetováním, zvláště s tím rozsáhlejším, které bezesporu ovlivňuje jejich každodenní život (ve škole, v práci...) a určitě i komunikaci s lidmi, pohlíží stále často jako na špatné, nedůvěryhodné atd. (RYCHLÍK, 2005, s. 10-12).

Ačkoli se názory na tetování u společnosti různí, začíná se mu pomalu, ale jistě dostávat všeobecně uznaného statutu umění. Od dob, kdy se na přelomu 19. a 20. století tetování na západě začalo šířit i mezi ženami, se jeho postavení velice změnilo. Nemůže být pochyb o tom, že nápadné změny ve stylu a praktikách tetování během několika posledních desetiletí výrazně přispěly k růstu popularity tetování. Jak se vzory vyvíjely, tetování se stávalo atraktivní i pro lidi, kteří by o něm předtím nikdy neuvažovali. I přesto ale dodnes zůstává částečně nerespektováno, a to hlavně mezi staršími generacemi. Může s sebou přinést jisté komunikační problémy pramenící především z vžitých předsudků, kdy bylo tetování přisuzováno hlavně vězňům a zločincům či jiným podivným existencím. Většina tetovaných se shoduje v tom, že pro ně má jejich ozdoba jistý osobní význam, a to ať už se jedná o humornou či vážnou tematiku. Tetovaný člověk na své tělo nahlíží naprosto odlišným způsobem a dalo by se říct, že se s ním více ztotožňuje. I proto má zdobení lidského těla v dnešním uspěchaném světě čím dál tím větší místo. Přináší člověku pocit větší svobody – individuality - a v neposlední řadě ho také přibližuje přírodě (VANĚK, 2005, s. 38).

3.1 Komunikace prostřednictvím tělesného vzhledu

V současné době může člověk prostřednictvím svého tetování vyjadřovat názory, postoje, pocity i přesvědčení. Tatuáž je nepochybně nástrojem komunikace a zároveň i nonverbálním prostředkem sdělení. Příkladem jednostranné komunikace může být stigmatizační, neboli identifikační, tetování v podobě cejchu. Záznamy pocházející z antického Řecka a Říma ukazují pravdivost tohoto tvrzení. V řecké a římské společnosti byli otroci a zločinci tetováni proto, aby byli označováni. V pozdním středověku a novověku tomu nebylo jinak. Arcizločinci byli označováni liliovým květem na rameni. Podobné cejchování existovalo na britských ostrovech až do jeho zákazu roku 1829. Tomuto tehdejšímu fenoménu se nevyhnulo ani Rakousko-Uhersko za vlády Marie Terezie. Písmena vypalovaná do kůže označovala spáchaný čin a značku mocnářské země (RYCHLÍK, 2005, s. 203-210).

Velmi komplikovaná a neveřejná komunikační pravidla si dodnes uchovávají tetování skinheadů, rozličných subkultur i vězňů. Jejich velice anti-autoritativní pojetí, které znevažuje státní moc, je leckdy upevněno tajnou šifrou se specifickými významy závislými na zemi původu. Například hispánští vězni si nechávají tetovat oční koutky slzami, které označují léta strávená za mřížemi. Komunikační i identifikační funkce tatuáže nemusí být spojována jen s negativními rysy, rozhodně ne u nativních národů. Tetování u těchto kultur mohlo označovat pohlavní zralost muže, válečnické nebo lovecké schopnosti a v neposlední řadě kořisti. Jedinečné ornamenty a symboly vyjadřovaly osobní charakterové vlastnosti nebo vzpomínku na ojedinělý čin. Příkladem mohou být ženy indiánských kmenů v Jižní Americe, které 30 jizvami na nohou upozorňovaly na počet porozených dětí mužského pohlaví. V Polynésii tetovaný spodní ret vyjadřoval zármutek, podobně tomu bylo na Nové Guineji, kde se smutek vyjadřoval useknutým prstem. Na Havaji bylo dokladem váženého rodokmenu pestře zdobené tělo (RYCHLÍK, 2005, s. 232-246).

Po ukončení strukturovaných rozhovorů, které jsem vedla v rámci výzkumu, jsem se při jejich vyhodnocování na tento bod, tedy možnost komunikace skrze symbol, zaměřila. Velmi často v rozhovorech zaznělo, že se respondentky nechaly potetovat z důvodu módní vlny či příslušnosti k určitému stylu. Symboly smrti na jejich tělech měly ale ve všech případech určitou vypovídající hodnotu. Naznačovaly buď překonání určité psychicky náročné situace v životě, přes kterou se dostaly a jsou za to na sebe

hrdé, nebo překonání ztráty milované osoby či domácího mazlíčka. Komunikace prostřednictvím těchto vytetovaných symbolů je ale do jisté míry omezena, a to především kvůli jejich umístění, které bylo téměř ve všech případech na místech jdoucích zakrýt oděvem. Pouze u jedné respondentky jsem se setkala s umístěním tetování na zápěstí, tedy na místě, které je skoro všem na očích. Dotyčná respondentka se k tomu vyjádřila tak, že umístění si vybrala především kvůli sobě a tetování má pro ni jakýsi omezující význam ve smyslu její ochrany. Zároveň ale tato respondentka vyjádřila nejvíce negativních postojů směrem od společnosti. Proto se domnívám, že ačkoliv tato žena pokládá symbol smrti umístěný na takto viditelném místě za nevypovídající pro okolí, opak je pravdou.

Dále jsem se velmi často u respondentek setkala s tvrzením, že symboly smrti mají význam určité pokory. Symbolizují skutečnost, že smrt je všude kolem nás a je potřeba ji vnímat jako součást bytí člověka. Respondentky vyjádřily přesvědčení, že jejich tetování nemá mít odstrašující charakter, ale spíše motivační. Jedná se o připomínku situací, které se jim povedlo překonat. Ať to byla traumatizující událost v jejich životě či smrt někoho blízkého, jejich tetování berou jako oslavu vítězství nad těmito situacemi.

3.2 Význam a funkce tetování

Tetování je jednou z nejrozšířenějších forem zdobení těla v minulosti i v současné společnosti. Po dlouhou dobu bylo spojováno především s delikventními subkulturami, specifickými profesemi nebo nativními společnostmi. Snad i z toho důvodu je tetování ještě stále opředeno řadou mýtů a nepravd. V současné době se tetování stává populární formou sebereflexe, začínají se bortit předsudky a klesá míra stigmatizace směrem k jeho nositelům, kteří se již zdaleka netvoří pouze z řad členů gangů a mafií, trestanců či revoltujících subkultur mládeže, ale mají původ napříč celou sociální strukturou (KAJANOVÁ, 2012, s. 89 - 95).

V souvislosti s uváděnou typizací funkcí tetování jsem toho názoru, že tetování může nabízet odpovědi na otázky, jimiž je podle Petra Macka definovaná identita: Kdo jsem? Kam patřím? Odkud kam směřuji? (MACEK, 2002, s. 32):

- a) funkce rituální – tato funkce se objevuje především u preliterárních a kmenových společností. O těchto jsem hovořila v kapitole výše, a proto se touto funkcí nebudu dále detailněji zabývat;
- b) funkce estetická, dekorativní a erotická – je zcela jistě jedna z nejzjevnějších funkcí tetování – dát tělu nový šperk. Především v současné době se silně dere do popředí. Estetická funkce je samozřejmě velmi důležitá, ale nelze ji označovat za jedinou a primární. Využití tetování pro hrozivý efekt je méně početné, spíše mělo tělu dodávat novou, zajímavou a pokud možno nevšední krásu. Estetická a erotická funkce existují, koexistují a podporují se navzájem, neboť dle Rychlíka je na tetování pohlíženo tak, že milováno je vše, co je krásné;
- c) funkce magicko-náboženská – nadpřirozený prvek je zastoupen zejména v preventivních a ochranných ornamentech tatuáže. Symboly mohou napodobovat ochranná božstva či znaky odrazující konkrétní nebezpečí. Je ale pravdou, že čistě magická funkce tetování se v souvislosti s globálním poklesem religiozity nenávratně vytrácí;
- d) funkce léčebně preventivní – jedná se o nejstarší funkci tatuáže, která úzce souvisí s předchozí magickou funkcí. Rozšíření víry v léčivé účinky tatuáže bývalo ve světě poměrně časté a lze je doložit i etnografickými případy;
- e) funkce komunikační a identifikační – fakt, že tetování sděluje jisté pocity, výraz, názory, postoje či přesvědčení svých nositelů, je dostatečně zřejmý. Vyryté obrazce na kůži skutečně fungují jako svébytný komunikační nástroj a prostředek nonverbálního sdělení, který často vypovídá o svém majiteli více, než by si sám přál sdělit. Takovým typem jednostranné komunikace je např. stigmatizační tetování jako forma cejchu. Komunikační či identifikační funkce tetování, se ale nemusí dnes pojit jen s takto negativními konotacemi. Lidé dávají prostřednictvím tetování najevo dokonce i symboliky svých osobních charakterových vlastností;
- f) funkce sociálně skupinová – každý člověk je členem jistých sociálních skupin. Znaků příslušnosti, ať již viditelných či skrytých, může být celá řada, a právě tetování patří k těm nejzjevnějším, což je odedávna jeho charakteristickým aspektem. Tetování fakticky prokazuje příslušnost

k rozličným kmenovým, společenským, profesním nebo náboženským komunitám;

- g) funkce statutárně hierarchická – na výše popsanou funkci navazuje či se s ní přímo překrývá účel rozlišovací. Podle druhu zdobení, bylo možno zjistit společenský status člověka, jeho věkové zařazení či stupeň jeho postavení v tajných společnostech apod. Této distinktivní funkce tetování si mezi prvními všiml etnolog Arnold van Gennep, který ve svých pracích zmínil specifická tetování dle členství v tzv. tajných svazech. Na tetování, podobně jako na jiné společenské instituce, musí být nahlíženo právě z pohledu kultury samé, a to na základě toho, jak k jejímu fungování přispívá;
- h) funkce individualizační – stejně jako v minulosti, tak i dnes, si každý vlastník svého tetování nevýslovně váží. Je jeho trvalou součástí, dotváří je a neoddělitelně patří k jeho osobitosti. Proto kvalitě provedení přisuzuje nebyvalou důležitost. Typů tetováže a důvodů k jejímu získání je vskutku nekonečné množství. V dnešní době se tetování stalo symbolem prosazování vlastní individuality, revolty či odmítání společenských norem a konvencí. Funkce individualizační tedy slouží minimálně stejně dobře jako v minulosti. Spíše je možno uvažovat o posílení jejího významu v moderní éře. Jde o způsob, jakým může jedinec celému světu říci: „Jsem výjimečný.“ Klasické osobní vzory se proto váží ke koníčkům, zájmům, přezdívkám, přátelům, dětem, znamením zvěrokruhu, k členstvím v různých sociálních, etnických či profesních skupinách. Fakt, že díky tetování lze docílit i jakéhosi nejosobnějšího curriculum vitae, popsal nejen lékař Ota Nováček ve své popularizační a výchovné knížce z roku 1937. Už v 19. století se proslavila dáma, která si svá záda nechala popsat pěti sty slovy vlastní závěti. I dnes se můžeme s podobným záznamem zlomových životních událostí setkat. Takové tetování totiž staví na dvou zcela esenciálních faktech tetování. A to na permanenci a na bolesti, které společně vrací nositele k momentu provedeného zdobení a přinášejí mu jasnou vzpomínku, fixovanou v čase i osobním prožitku (RYCHLÍK, 2005, s. 27-60).

Je důležité podotknout, že interpretace tetování může protínat řadu účelů i různých funkcí. Tetování je ostatně kulturní jev, jemuž vlastní smysl udílí nositel, a pokud on sám shledává své zdobení smysluplným, nelze hovořit o zániku prvotní historické funkce tatuáže. Přesto nesmíme zapomínat ani na druhou stranu, kdy samotná podstata tetování je sociální, tedy, že každý jedinec vnímá, jak jej posuzují ostatní. Jestliže by tetování nemohlo být hodnoceno jinými lidmi, ztratilo by pro svého majitele význam, minimálně ten vnější (estetický a dekorativní). Problém, zda tetování ztrácí či mění své významové stránky, tak hlavně závisí především na vnímání ostatních lidí, ne tolik samotných nositelů tetování (RYCHLÍK, 2005, s. 60).

Fiksa rozdělil pro lepší přehled základní motivy vedoucí k tetování, které se samozřejmě mohou vzájemně prolínat (FIKSA, 2009, s. 32):

❖ **Osobní či náboženské obřady, rituály** – ačkoli se může zdát, že se tento motiv týká spíše historie, ještě dnes využívá mnoho kultur i subkultur tetování jako symbol pro dosažení určitého bodu v životě (např. dospělosti), pro znázornění hrdosti, absence strachu.

❖ **Sebevyjádření** – dalo by se říci, že patří mezi nejčastější motivy dnešní doby, neboť se vlastně jedná o vyjádření své vlastní osobnosti navenek prezentované mnou samým na „každém kroku“ a odlišujícím mě do určité míry od ostatních, čímž by měla vyniknout i jedinečnost dotyčného – lze jím vyjádřit osobní postoje, záliby, oblíbené věci, činnosti, radosti i smutky v životě, vnitřní přesvědčení.

❖ **Na počest či na památku, vzpomínku** – dalo by se říci, že tento motiv bude vycházet z určité vlastní zkušenosti, skutečnosti, oblasti života, která se nás nějakým způsobem hlouběji dotkla či dotýká, z čehož vyplývá, že bude mít toto tetování hluboký emocionální podtext, a protože vytváří jakýsi symbol oddanosti, lásky, úcty k modelu i větší důležitosti pro nositele.

❖ **Politické a osobní postoje** – právě v tomto směru motivace se můžeme dle mého názoru setkat s problematickými symboly v tetování, které mohou být ve spojení s dalšími okolnostmi života jedince až trestně postižitelné, například hákové kříže,

symboly rasismu a další, především pak, jsou-li potetované části těla veřejně vystavovány.

❖ **Zaznamenání významných událostí v životě** – o těchto motivech spojených s motivací jsem se zmínila již v předešlé podkapitole – lze zaznamenávat narození, smrt, svatbu, lásku, promoce a mnoho dalšího pro jedince důležitého, a to jak daty a písmem, tak obrázky, portréty, symboly, atd.

❖ **Umělecký zájem** – mnozí jedinci si volí tetování pouze proto, že se jim líbí, líbí se jim tattoo styl, a proto i motivy, jež si vyberou, budou spíše voleny z uměleckého, „líbivého“, pohledu než individuálně významového; lze v tomto směru říci, že motivy volené na základě této motivace budou podléhat módní vlně, nebála bych se říci, že pokud bude jeho volba pouze módně povrchní, bez kombinace s hlubším osobním pocitem či přesvědčením, po čase s největší pravděpodobností právě tyto jedince „omrzí“.

❖ **Vzdor, rebelie** – vzdorovat lze čímkoli proti čemukoli, proto lze tuto motivaci nalézt i v tetování; tetovat se může dotyčný na základě revolty proti společnosti, rodičům, skupině, osobě, ale pokud si za svým přesvědčením nestojí, jedná se opět jen o chvilkový stav a jako v předchozím se většinou stává, že potetovaný své tetováže následně lituje.

❖ **Sociální akceptace** – Fiksa uvádí tento motiv jako styl „každý ho má, musím ho mít taky“, což do jisté míry koresponduje s teorií módní vlny jednoho z předešlých, avšak dle mého by se zde dal uvést jakýkoli příklad, kdy si dotyčný nechá vytetovat cokoli, co mu přinese, alespoň podle něj, větší přijetí skupinou, nejen společností jako takovou, ale například ve třídním kolektivu, subkultuře, atd. (FIKSA, 2009, s. 32 - 64).

3.3 Styly a motivy tetování

Volbou motivu tetování dochází k sebevyjádření, k sociální sebe prezentaci, ať již vědomě, či nevědomě. Konkrétní tetování je vždy nositelem určitých významů, byť jsou tyto významy zprostředkované. Ze sociálně psychologického hlediska je tak tetování prostředkem transmise informace do sociálního okolí v podobě nonverbálního sdělení (ať se jedná o veřejnou prezentaci, či o soukromé odhalení před druhými). S tím pak souvisí nutná konfrontace se sociálním prostředím, neboť reakce druhých je vždy významný moment konstrukce vlastního sebepojetí a sebehodnocení (KAJANOVÁ, 2012, s. 89 - 95).

K závěru této podkapitoly ještě uvedu, co se v tetování dle mého názoru nemění. Tím jsou hlavně významy. Jako významy a důvody k tetování jsou nejčastěji uváděny rituály, magičnost, zdobnost, umělecké vyjádření, sympatie k subkulturám či skupinám, samotný prožitek, sexualita a forma přitažlivosti, odlišení se nebo naopak shoda se skupinou, do které nositel tetování patří, vyjádření postoje, názoru či filozofie a celkový přesah do umění. Tetování bylo v minulosti mnohokrát zkoumáno i v oblasti sociologie a psychologie. Snaha nalézt odpověď na otázku Proč se současní lidé tetují. Sociologové často mluví o demonstraci vyjádření a projevu svobody výběru a ukázce možnosti manipulace se svým tělem. Také se setkáme s tím, že si tetovaná osoba prostě dotváří svou identitu. Psychologové zase hovoří o tetování jako o formě narcismu, kompenzace nedostatečného sebevědomí, potřebách originality, vzdoru, rebelie nebo o touze jedince, který si připadá nezajímavý, po zviditelnění (RYCHLÍK, 2005, s. 254-258).

3.4 Zakotvení identity skrze tetování

V této kapitole se budu zabývat tím, jak se může skrze tetování zakotvovat identita jedince. Naváží tak na myšlenku Paula Sweetmana a jeho předpoklad, že tetování může sloužit k zakotvení identity. Paul Sweetman rozpracoval teorii zabývající se tím, jak se tetování vztahuje k identitě, jak se může podílet na jejím zrodu a jak ji může případně zakotvovat. Identitu především chápe jako vtělenou a tělo je v jeho myšlení, pokládáno jako individuální projekt, který se časově implementuje skrze permanentní umístění tetování na tělo. Samotným faktem, že je tetování vepsáno přímo

na tělo, se pro něj tetování stává neoddělitelným od identity (SWEETMAN, 1999, s. 51-76).

Důvody, proč obliba a význam tetování v současné době narůstá, lze dle Sweetmana do jisté míry vysvětlovat kulturním pravidlem, které klade nároky na vyjádření jedince ve vzhledu. A koneckonců také díky tomu, že může a nemusí naplňovat požadavky individuálně-identitní povahy, které na něj současná společnost klade. Mohlo by se zdát, že hlavní funkcí tetování je individuální výraz identity. (SWEETMAN, 1999, s. 51-76). Na základě rozhovorů, které jsem s respondentkami vedla, s tímto tvrzením souhlasím. Téměř všechny dotázané ženy se zmínily o tom, že tetování a jeho význam se stalo součástí jich samých. A zároveň také většina z nich uvedla, že tetování zvolila na základě určitého vyjádření prostřednictvím vzhledu. Na druhou stranu se ale nedomnívám, že identitu můžeme takto jednoduše formovat do charakteristik tetování samotného, jak to dělá právě Sweetman.

Unikátnost, autenticita a individualita tetování, ale i to, že je o identitě vypovídající, jsou vlastnosti, které jsou odvozené od nároků kladených na identitu v rámci kulturního vzoru identity a normativu vztahujícího se k tělu, skrze něž má být jedinec rozpoznatelný od společenských vzorů, které jsou na něj přeneseny, či přímo kladený. Toto vše však neznamená, že tetování nemá na identitu zakotvující vliv, jelikož normativ identity můžeme konstruovat nejen skrze něj, ale i okolo něj (SWEETMAN, 1999, s. 51-76).

V minulosti i současnosti si nositel ve většině případů svého tetování velice váží. Nejenže se jedná o doživotní součást, ale zároveň by mělo jedince dotvářet a je neoddělitelně spjata s jeho osobitostí. Důležitou součástí je proto i kvalitně provedené tetování. Druhů tatuáží a důvodů pro jejich vytvoření je nepřeberné množství (RYCHLÍK, 2005, s. 10). Toto můžeme vidět i v odpovědích respondentek, které uvádějí, že tetování nesoucího symbol smrti nelitují. Ba naopak, jsou pyšné, že mají zcela osobitou památku na životní událost pro ně klíčovou.

V současnosti se tetování stylizovalo do podoby prosazení vlastní individuality, revolty, odmítání společenských norem a společenských pravidel. Funkce individualizační je v moderní společnosti silnější, než tomu bylo v minulosti. Typické osobní vzory se vztahují ke koníčkům, zájmům, přezdívkám, jménům idolů, přátel, znamením zvěrokruhu, k členstvím v různých sociálních, etnických či profesních skupinách (RYCHLÍK, 2005, s. 27). Skutečnost, že díky trvalosti tatuáže lze docílit

nejosobnějšího curriculum vitae, popsal ne jeden autor. Již v 19. století proslula dáma, jež si na svá záda nechala vytetovat pět sty slovy vlastní závěť. I v dnešní době, se můžeme setkat s obdobným curriculum vitae, jenž zaznamenává sled životních událostí. Toto také uvádí respondentka Michaela, která je hrdá na to, že svůj životní příběh a svou cestu má takto zaznamenanou. Takovéto tetování závisí na dvou esenciálních skutečnostech: na trvalosti a bolesti, jež vrací nositele do chvíle, kdy toto tetování vzniklo, a zcela jasně mu připomíná nejen vzpomínku, ale i osobní prožitek (RYCHLÍK, 2005, s. 27-32).

Tetování je jev kulturní, kterému vlastní smysl udává nositel tatuáže. Jestliže on sám shledává a do budoucna bude shledávat své tetování smysluplné (ať již z hlediska rituálního, magického, symbolického ale i např. léčebného) nelze obecně mluvit o zániku původní tatuáže. Zároveň nesmíme opomíjet druhý pohled: vlastní podstata tetování je sociální – každý jedinec si uvědomuje, jakým způsobem je přijímán okolím. Ve chvíli, kdy by tetování nemohlo být hodnoceno ostatními, ztratilo by pro svého majitele smysl, přinejmenším ten vnější, tedy estetický. Otázkou zůstává, jestli tetování ztrácí nebo mění své významové stránky. Záleží to především na vnímání okolí, trochu stranou jsou v tuto chvíli sami nositelé (RYCHLÍK, 2005, s. 10-13). Dle odpovědí respondentek, se ale musím přiklonit k názoru, že okolí a společnost jsou vůči tomuto typu tetování mnohem více nakloněni, než tomu bylo v předchozích letech.

Pojem identity vystupuje ve dvou významných rovinách:

- a) **osobní identita** – zahrnuje vědění jedince o jeho vlastnostech, schopnostech, postojích a projevuje se jako složka vědomí já.
- b) **sociální identita** – vědomí příslušnosti k určitému nebo určitým sociálním skupinám.

Osobní a personální identitu tvoří složky sebepojetí a sebehodnocení, a protože lidé mají často sklon ke zvyšování hodnoty sebe sama, příslušnost k exkluzivní společenské skupině může zvyšovat pozitivní sebehodnocení. K maximalizaci pocitu pozitivní hodnoty sebe sama může tedy přispívat identifikace s určitými skupinami, ale stejně tak může členství ve skupině, která má potíže a její pověst upadá, vyvolávat pocit snižování hodnoty sebe sama a tendenci ze skupiny vystoupit (NAKONEČNÝ, 2009, s. 449).

Sanders vnímá tetování jako vysoce sociální akt, jako manipulaci s vlastní podobou, mluví o symbolickém významu, kdy se tělo v moderní společnosti mění (SANDERS, 2008, s. 174). „Tetování vypovídá o tom, jak jedinec pociťuje sám sebe, a naopak, jak jedince budou vnímat ostatní. Může být známkou odcizení z hlavního proudu, někdy ale může mít efekt sblížení, identifikace s nějakou skupinou“ (SANDERS, 2008, s. 175). Toto vše jsem zaznamenala i v průběhu rozhovorů. Respondentky styl svého tetování připojovaly k určité skupině či módnímu trendu. Velmi podobný názor má i Zrůstová, která ve své práci Tetování aneb vizualizace sebe sama říká: „Vizualizace sebe sama není pouze pro svět, ale i pro člověka samotného. Význam tetování směřuje vždy dvěma směry, k samotnému nitru jedince a k jeho okolí. Esteticko – dekorativní funkce směřuje k ostatním v rámci dotváření těla a lidské sexuality a k nám samotným jako zdroj pocitu jedinečnosti a přitažlivosti. Významová funkce směřuje hlavně k individuu samotnému, jako vizualizace sebe sama a k ostatním jako projev vlastního postoje ke světu, nebo k vjemům v něm“ (ZRŮSTOVÁ, 2008, s. 28). Určití lidé se snaží tetováním vyšperkovat své tělo, díky tatuáži si kompenzují své nedostatky. Snaží se změnit svůj vzhled, vtisknout do svého těla něco, co je nové, osobité, něco, co si sami vybrali a co může svědčit o tom, jací jsou, či jak by chtěli být vnímáni okolím (MACEK, 2002, s. 65). S touto teorií ale po vyhodnocení rozhovorů příliš nesouhlasím. Ani jedna z dotázaných žen tetování nevolila z hlediska pocitu méněcennosti, či snahy prosadit se ve společnosti. Zde bych ještě ráda zmínila poznatek ohledně odrazování tetování z důvodu stálosti. Respondentky v rozhovorech uvedly, že tuto formu sdělení si vybraly především z důvodu její stálosti. Proto, aby jim tetování po celý život připomínalo, co prožily a jakou cestou si prošly.

3.5 Symbolické spojení se skupinou

Odborná literatura povětšinou neuvádí tetovanou společnost jako separovanou subkulturu. Toto můžeme i vidět ze široké škály zaměstnání, které respondentky výzkumu vykonávají. Jedná se o ženy z různých vrstev a různých postů. Tetování je nicméně prvkem, který se může stát v určitých subkulturách předností, zejména v oblasti integrace. Detailní vymezení jednotlivých subkultur, které jmenuje odborná literatura, není cílem této práce, je však vhodné v souvislosti s tímto

problémem zmínit, že každá subkultura má své konkrétní výrazové prostředky, ke kterým tetování mnohdy patří. Na základě výše uvedených definic se ale domnívám, že tetovaná komunita může vystupovat jako samostatná subkultura, neboť vykazuje společné znaky subkulturu charakterizující. Tyto jedince spojují zejména stejné výrazové prostředky, ale může je spojovat také shodný hodnotový systém a snaha odlišit se od normalizovaného vzoru, neboť tetování může být gestem vzdoru proti hlavnímu společenskému proudu. Smolík (2010) potvrzuje, že rozsah, kterým se subkultura odlišuje od většinové společnosti, je velmi variabilní. A to od drobného odchýlení až po úplnou opozici, proto tedy nelze každou subkulturu měřit stejným metrem a dle konkrétních tabulek. Stejně tak i povaha těchto odlišností je závislá na mnoha různých faktorech. Většina příznivců nicméně považuje tetování za nezbytnou součást svého životního stylu a za svoje nadšení (MACEK, 2002, s. 112-123).

Členem určitých sociálních skupin je každý člověk. Viditelných nebo naopak skrytých znaků příslušnosti či členství je nespočetné množství. A právě tetování patří k těm nejrozšířenějším a zároveň nejzjevnějším. Toto je od nepaměti jeho charakteristickým znakem. Tatuáž skutečně dokládá příslušnost k rozdílným kmenovým, společenským, profesním nebo náboženským komunitám (RYCHLÍK, 2005, s. 42). Jak uvádí Rychlík: „Tetování, odlišující jedince od (cizí) většiny a dávající mu shodu s myšlenkově či jinak spřízněnou (vlastní) skupinou. Toto se nejčastěji uvádí jako odznak fotbalových, pouličních nebo motorkářských gangů. (RYCHLÍK, 2005, s. 54-55).

V dnešní době se tetování řadí do normální výbavy celebrit světového zábavního průmyslu. V minulosti tomu tak nebylo. Myslím, že to můžeme shrnout slovy, že v obecném popisu této tematiky stále do jisté míry přetrvávají určité rysy pohledu společnosti na tetování jako na deviantní chování, spojené s určitými psychopatologiemi, či socio-patologiemi jedince, a tyto úsudky a přirovnání se mohou odehrávat skrze celospolečensky dostupné významy. Sami tetovaní jsou si těchto interpretací vědomi, akceptují je a aktivně na ně reagují, kupříkladu tak, že je skrývají na veřejnosti, či je re-interpretují, což ilustrují výpovědi tří respondentek - Linda, Andrea a Adriana, které uvádějí, že svým tetováním nechtějí společnosti sdělit nic, ale že tyto symboly jsou čistě osobní a vypovídající hodnotu mají pouze pro ně samotné.

V průběhu socializace se ustanovuje určitá rovnováha mezi adaptací a seberealizací, jakýsi větší či menší kompromis, mezi sklony jedince a jeho povinnostmi, což bývá někdy také označováno jako sebekontrola. Jedná se o psychologicky mnohoznačný termín, který obecně vyjadřuje míru sebeovládání spočívajícího nejen v potlačování sociálně neschvalovaných sklonů, ale také například v nedávání přednosti ihned dostupnému před silnějším, které je dostupné později. Sebekontrola může brát ohled na vnější okolnosti, tlaky, standardy (NAKONEČNÝ, 2009, s. 126). S pojmem sebekontroly a sebeovládání jsem se v rámci výzkumu setkala u jedné respondentky. Lenka má vytetované lebky na zápěstích právě proto, aby měla neustále na očích, že se musí kontrolovat a nemůže jednat tak impulzivně. Jak sama prohlásila, jedná se o motiv, který jí pomáhá se sebekontrolou.

Společným činitelem osvojování kulturních vzorců se stalo učení jedinců v dané společnosti či kultuře. Jedná se především o sociální interakce, ze kterých toto učení vychází. Jedná se o sociální učení, neboť tyto většinou nepsané vzorce jsou implicitní postojům a chování lidí, s nimiž se jedinec stýká. Za dodržování a nedodržování kulturních vzorců stojí pozitivní a negativní sankce, které mají povahu základního činitele učení, zpevnění, respektive odměn a trestů. Chování, které je v souladu se standardy skupin, k nimž jedinec přísluší a na nichž je závislý, je sociálním okolím zpevňováno, odměňováno, a naopak chování, které není v souladu s těmito standardy, je trestáno (výsměch, projev nesouhlasu či nepochopení atd.). Vytvořené sociální jáství pak znamená současně identifikaci vlastního sociálního významu, a tedy také identifikaci toho, co tento jedinec bude očekávat od svých sociálních interakcí (NAKONEČNÝ, 2009, s. 84-85).

Lze říci, že kultura vytváří umělé životní prostředí, které je ovšem vnímáno jako přirozené a které je vytvořeno materiálními a duchovními produkty. A pro život v určitém sociokulturním prostředí je významné zejména to, že zde funguje systém symbolů, jejichž významu se lidé učí (NAKONEČNÝ, 2009, s. 91-92).

ZÁVĚR

Tetování patří k minulosti i současnosti. Jedná se o fenomén, který by neměl být opomíjen či přehlížen (RYCHLÍK, 2005, s. 7). Přehlížen by neměl být především v rámci sociální práce s klientem. Pokud si sociální pracovník takovýchto symbolů na těle klienta všimne, je dobré, když se jimi do jisté míry bude zabývat. Mohou o jejich nositeli vypovědět informace, které by klient sám nezmínil, či naznačil pouze okrajově. Proto jsem se ve své bakalářské práci tímto fenoménem zabývala, a to především z pohledu symbolů smrti ve spojení s tetováním na ženách.

V rámci výzkumu, který měl kvalitativní povahu, bylo prostřednictvím strukturovaných rozhovorů dotázáno 8 žen ve věkovém rozmezí 24 – 41 let z Českých Budějovic, které tvořily výzkumný vzorek pro tuto práci. Rozhovory probíhaly formou osobního setkání. Pouze u respondentky Lucie byly informace získány prostřednictvím telefonického rozhovoru. Tyto rozhovory probíhaly od prosince 2014 do ledna 2015, záleželo zde především na časových možnostech dotázaných žen.

Ačkoliv se ženy mezi sebou neznaly, jedno měly společné. Jejich těla zdobila tetování různých symbolů smrti. Mezi nejčastější symboly patřila lebka, která byla pokaždé pojata jiným způsobem ztvárnění. Jednalo se o lebky, které byly vybarvené, vytetované pouze černou barvou, měly jiný tvar, jedna z dotazovaných žen měla lebku obmotanou růžovým trním. V rámci výzkumu jsem se zaměřila pouze na věk a profesi respondentek. To proto, aby bylo možné případné porovnání. Zbylé údaje jako například rodinný stav neuvádím, protože je neshledávám pro výzkum podstatné. Ani jedna z dotázaných žen neuvédla, že tetování souvisí s jejím stavem, tedy či je svobodná, rozvedená atd. Jak se v průběhu rozhovorů ukázalo, všechny ženy měly v odpovědích určité podobné rysy. Nejčastěji jsem se u žen setkala s tím, že chtěly být svým způsobem jedinečné, odlišit se od okolí. Často si také tetování na svých tělech nechaly vytvořit jako symbol překonání určité životní situace. A téměř všechny také dodaly, že se jedná o naplnění estetické představy. Všechny určitým způsobem smrt fascinuje a jejich tetování nemají v žádném případě odstrašující charakter. Především se jedná o uvědomění si hranice mezi životem a smrtí, která je dle dotázaných žen velmi tenká.

V rámci bakalářské práce byly porovnávány odpovědi respondentek s odbornou literaturou. Ačkoliv ženy byly z různých profesí, jejich vnímání společnosti bylo velice podobné. Všechny se shodly, že společnost v postojích vůči tetovaným lidem značně

pokročila. U Lucie jsem si ale všimla, že své tetování skrývá pod oděvem mnohem více než zbylé respondentky. Jak sama tvrdí, toto všechno je spojené s její pracovní pozicí. Zároveň ale říká, že když může být ve svém volném čase sama sebou, cítí se velmi sebevědomě, když ví, že její tetování mohou vidět ostatní lidé.

Odpovědi respondentek se nejvíce lišily u životní etapy, která je vedla k tomu si tetování s tímto symbolem pořídit. Veronika, Linda a Lenka si nechaly tento druh tetování z estetických důvodů. Uvádí, že je to něco, co se jim líbí a dotváří jejich životní styl. Lucie a Karolína si toto tetování zvolily jako symbol důležitého předělu jejich života. U Karolíny to byla nevyléčitelná nemoc jejího strýce, který následkům podlehl. Respondentka uvádí, že jí z rodiny nikdo předtím nezemřel a bylo těžké se přes tuto událost přenést. Ale dokázala to, je sama na sebe hrdá a tetování si pořídila jako vzpomínku. U Lucie tetování symbolizuje ukončení jisté traumatické situace, o které ale v rámci rozhovoru nechtěla mluvit. Respondentky Andrea a Adriana si tetování pořídily jako památku na svého zesnulého psa. Obě dvě ženy uvádějí, že symbol rakve a náhrobního kamene mají v blízkosti srdce. Obě také uvádějí, že je to proto, aby si uchovaly památku na „přítele“ a měly ho stále ve svém srdci. Jediná z respondentek, Michaela, v symbolech viděla hlubší význam než zbylé dotázané ženy. Zamýšlela se především nad podstatou bytí, a jakým způsobem smrt bytí ovlivňuje. Musím zmínit, že její tetování bylo ze všech žen, se kterými byl rozhovor veden, nejprecizněji vypracované. Dokázala popsat a vysvětlit každý obrázek s touto symbolikou. A každý z nich v sobě nesl určitou souhru života a smrti.

V otázkách směřujících k výběru právě tohoto motivu tetování, se téměř všechny respondentky shodly, že je to na základě jejich fascinace smrtí. Každá z nich je ale fascinována odlišně. Lucii se zpočátku líbil pouze tento styl, ale po ukončení jedné etapy jejího života v tom začala vidět symbol znovuzrození. Tvrdí, že od té doby jí pocit, že má tento symbol na svém těle, žene dopředu a motivuje ji. Linda si motiv lebky s růžemi nechala na své tělo vytetovat ze dvou důvodů. Především protože se jí tyto motivy velmi líbí, a pak protože ji velmi zajímá posmrtný život, na který věří. Lebka na jejím těle má pro ni funkci jakéhosi talismanu. Lenka si kombinaci lebky s nápisem „born and death“ nechala vytetovat po smrti svého přítele. V tomto motivu vidí symbol tenké hranice mezi životem a smrtí.

Andrea si nechala zvěčnit repliku náhrobního kamene, pod kterým je pochovaný její pes. Tvrdí, že náhrobní kámen se může zničit, rozpadnout, mohou se

z místa odstěhovat, ale z blízkosti jejího srdce jej nedostane nikdo. Stejný postoj k památce na svého zesnulého psa má i Adriana. Veronice šlo především o estetický dojem. Je toho názoru, že symboly smrti se dají velmi kreativně pojmout. Karolína pro změnu tento styl tetování považuje za velmi emoční a výjimečnou záležitost. Jedná se především o poselství společnosti – aby lidé věděli, že před nimi stojí žena, která je schopná překonat každou nepříjemnou situaci ve svém životě. Emoční stránku při výběru tetování popisuje také respondentka Michaela. Smysl bytí a umírání ji na jednu stranu děsí, ale na druhou stranu ji velmi fascinuje. Musím se v této souvislosti opět zmínit o Michaeliných tetováních. Tato dotazovaná žena mělo tetováním pokryté celé tělo, ovšem jako jediná z dotázaných považuje za důležité, aby tetování na jejím těle nepopisovalo určitou událost, ale hlavně jí tuto událost připomínalo.

V otázce komunikace s okolím prostřednictvím svého tetování odpovídaly dotazované ženy v rámci rozhovoru velmi podobně. Nejvíce překvapivé pro mě ale bylo, že nejvíce potetovaná respondentka Michaela, měla z dotazovaných žen nejpozitivnější reakce ze strany společnosti. Oproti tomu respondentka Lenka, která má tetování nesoucí symbol lebek na zápěstí, se setkává většinou s negativními reakcemi od okolí. Bylo pro mě celkem překvapující zjistit, že společnost nahlíží na ženu, která je potetovaná na větší části svého těla, lépe, než na ženu, která má tento druh tetování pouze na zápěstích. Zbylé respondentky odpovídaly víceméně ve stejném duchu. Domnívají se, že závisí na postojích lidí.

V rámci bakalářské práce jsem chtěla přinést skutečné postoje a pohledy žen, které si svá těla nechaly ozdobit různými symboly smrti. Aby se toto mohlo podařit, bylo potřeba se nejprve seznámit s odbornou literaturou a zároveň také s osobními zkušenostmi tetovaných žen. Snažila jsem se stručně zmapovat dějiny tetování, techniky, smysl i jeho vnímání jako kulturně-společenského jevu, a nadále tyto aspekty tetování v rámci práce formulovat stručně a výstižně, aby vznikl prostor pro další reflexi. Ukázalo se, že dotváření lidského těla touto formou je ojediněle komplexním fenoménem, v němž se snoubí složka estetická, rituální, magická, účelová, individuální nebo sociálně statutární. Ve své podstatě tak tetování dokáže vypovídat o kultuře či společnosti, ve které je praktikováno. Může v něm být zahrnuta víra, předsudky, přesvědčení i vlastnosti, či charakter osobnosti. Přes všechno je jasně vidět, že tetování je záležitostí jednotlivce, a je tudíž individualizováno a má své subjektivní příčiny a pohnutky v individuální touze po výjimečnosti. Tato individualizace v použití

tetování probíhá jako druh svérázného sebevyjádření, výtvarného a módního prostředku vedoucího k sebezdobení a sebekrášlení. Tetování je tak víceméně soukromou záležitostí.

Jsem toho názoru, že se hlavní cíl práce podařilo naplnit. Zodpovězené otázky byly v práci využity při porovnání s tezemi odborníků. Prostřednictvím strukturovaných rozhovorů došlo k zodpovězení hlavní výzkumné otázky a zároveň otázek dílčích. Odpovědi respondentek byly zakomponovány do práce tak, aby byly ve vzájemné korelaci s její teoretickou stránkou. V rámci výzkumu jsem se snažila podložit a reflektovat zakotvení identity skrze tetování a zároveň vytyčit postavení jednotlivých žen ve společnosti, čímž byly zodpovězeny dílčí otázky mého výzkumu.

Domnívám se, že i z pohledu sociální práce je tento text přínosem, protože při kontaktu s klientem je potřeba sledovat veškeré aspekty, které o klientovi mohou přinést více poznatků a umožní se zorientovat v jeho postojích.

Je důležité, aby společnost vnímala symboly smrti ne jako negativní, ale jako symboly, které jejím nositelům připomínají jejich sílu a odvalu u překonávání složitých životních událostí. Téma tetování spojené se symboly smrti je velmi zajímavé a rozhodně by stálo za vypracování dalších výzkumů.

Další výzkum vedený s více respondentkami by mohl přinést celou řadu nových poznatků ohledně tetování a symbolů smrti. Mohl by probíhat v rámci celé České republiky. Získané poznatky by mohly přinést ucelenější představu a zároveň popsat vnímání a postoje nositelek symbolů smrti. Především už jen proto, že tetování i smrt jsou velké fenomény, které mají ve společenství lidí obrovský význam. Bylo by také velice zajímavé podobný výzkum provést znovu za pár let a zjistit tak, zda se mění postoje a důvody tetování jejich nositelů.

Seznam použitých zdrojů

Monografická literatura:

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. Překlad Jiří Rezek. Praha: Grada, 2008, 502 s. Expert (Grada). ISBN 9788024720180.

FIKSA, R. *Encyklopedie bodyartu*. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press, 2009, 96 s. ISBN 978-80-903957-4-9.

KERRIGAN, M. *Historie smrti: pohřební zvyky a smuteční obřady od starověku do současnosti*. Praha: Deus, 2008, 187 s. ISBN 978-808-7087-558.

MACEK, P. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal, 2002, 264 s. Psychologie (Barrister & Principal). ISBN 8085947838.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

NEŠPOROVÁ, O. *O smrti a pohřbívání*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, 351 s., xvi s. obr. příl. (převážně barev.). ISBN 978-80-732-5320-2.

RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 350 s. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-780-6.

RYCHLÍK, M. *Dějiny tetování*. Praha: Mladá fronta, 2014, 228 s. ISBN 978-80-204-3286-5.

SANDERS, C. *Customizing the body: the art and culture of tattooing*. Rev. and expanded ed. Philadelphia: Temple University Press, 2008, xxv, 245 p. ISBN 15-921-3888-8.

SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010, 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 201 s. Mythologie. ISBN 80-7106-178-6.

WOLLSCHLÄGER, M., WOLLSCHLÄGER, G. *Symbol v diagnostice a psychoterapii: práce s předmětnými symboly v individuální, rodinné a skupinové terapii*. Praha: Portál, 2002, 196 s., 16 s. obr. příl. (barevné). Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-643-8.

ZRŮSTOVÁ, L. 2008. *Tetování aneb vizualizace sebe sama*. Praha, 64 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií.

Internetové zdroje:

BEZNOSKOVÁ, M. *Rituální obřady a tetování* [online]. Praha, 16.11.2012 [cit. 2015-1-10]. Dostupný z: <http://www.studentpoint.cz/276-umeni-v-kostce/9004-ritualni-obrady-a-tetova0ni#.VLD5WdKG-il>

HELIOS. *Význam motivů – smrt* [online]. Praha. [cit. 2015-10-1]. Dostupný z: <http://www.tattoo-dragon.cz/cs/tetovani-tattoo-motivy-tetovani-312/>

KAJANOVÁ, A., JERSÁKOVÁ, K., RŮŽIČKA, M. *Současné tetování z hlediska „rituálního“ jednání* [online]. České Budějovice, Plzeň, 2012 [cit. 2015-1-4]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/soucasne-tetovani-z-hlediska-ritualniho-jednani>

KŘÍŽ, K. *Viva la muerte* [online]. Brno. 12.11.2012 [cit. 2015-1-10].

Dostupné z: <http://www.studentpoint.cz/276-umeni-v-kostce/8944-viva-la-muerte#.VPDKsXyG-ik>

SWEETMAN, P. *Anchoring the (Postmodern) Self? Body Modification, Fashion and Identity. Body & Society* [online]. 1999 [cit. 2015-1-10]. Dostupný z: <https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/1110%CE%9300%CE%9A/Sweetman.pdf>.

VANĚK, J. *Tetování* [online]. Plzeň, 2005 [cit. 2015-1-4]. Dostupný z: http://antropologie.zcu.cz/webzin/achive_old/webzin_01_2005/04_vanek.pdf.

Seznam textových příloh

Příloha č. 1 – Otázky k rozhovoru

Příloha č. 2 – Přepis rozhovoru s Michaelou

Příloha č. 3 – Přepis rozhovoru s Karolínou

Příloha č. 4 – Přepis rozhovoru s Veronikou

Příloha č. 5 – Přepis rozhovoru s Adrianou

Příloha č. 6 – Přepis rozhovoru s Andreou

Příloha č. 7 – Přepis rozhovoru s Lenkou

Příloha č. 8 – Přepis rozhovoru s Lindou

Příloha č. 9 – Přepis rozhovoru s Lucií

Příloha č. 10 – Informovaný souhlas

Příloha č. 1 - Otázky k rozhovoru

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?
2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?
3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?
4. Co chcete tímto tetováním sdělit?
5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Příloha č. 2 - Michaela, 31 let, operátorka call centra

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Lebky, nápis MEMENTO MORI, havrany.

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

Poprvé v 19, chtěla jsem se odlišit od uniformity ostatních vrstevníků. Od té doby průběžně. Ale musím říct, že toto téma je pro mě stále aktuální a nepřestanu s ním. Celý můj život je jedna velká a dlouhá etapa.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Přemýšlení o smyslu života, o smrti, o konečnosti bytí. Je to věc, která ve mně budí spoustu emocí a pocitů. Na jednu stranu mě děsí, ale na druhou stranu je to běžná věc. Mám ráda, když moje tetování vypráví příběh o mém životě.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Uvědomění si možnosti smrti kdykoliv, smrt je všude kolem a může nás překvapit, smrtí všechno končí. Mít smrt na paměti. Je to součást života. Tetování, které symbolizuje smrt, neberu jako negativní nebo odstrašující, ale v mém případě se jedná o projevení úcty ke konci bytí člověka a zároveň popisuje mezníky mého života, a to zklamání, výhru a ztrátu.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Vcelku dobré. Minimum negativních reakcí. Přejde mi, že lidé v mém okolí a dnešní době celkově na potetované lidi už nekoukají jako na kriminálníky. Spíše jsou pro ně takto potetovaní lidé překvapením, posléze běžnou věcí, a to především pro lidi, co mě trochu znají. Nelituji.

Příloha č. 3 - Karolína, 27 let, terénní sociální pracovníce

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Přesýpací hodiny na hrudníku s nápisem UNTIL WE DIE.

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

Když můj strýc onemocněl vážnou rakovinou bez šance na vyléčení. V této době jsem se i seznámila se stylem Rockabilly. Musím říct, že to bylo moje první tetování ale zdaleka ne poslední.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Je to dost intuitivní a emoční záležitost. Někteří lidé malují, zpívají, tancují, ale já své pocity dávám všanc prostřednictvím svých tetování. Chci, aby bylo vidět, že i přes nepřízeň osudu jsem schopná situaci ustát.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Že život je dost pomíjivý. Tento styl se mi líbí a zároveň můžu celému světu prostřednictvím těchto „malůvek“ říct, jak moc mě ztráta milované osoby zasáhla. Může se to stát (a vlastně se i stane) každému z nás, že přijde o člověka, který pro něj moc znamená. Ale je důležité, jak se s tím vyrovnáme a jak poslední dny v jeho životě strávíme.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Lidé si spíš myslí, že jsem fanyнка hudební kapely Pipes and Pints (stejný název jako můj nápis u hodin má jejich album), nehledají v tom hlubší význam. Jinak se s negativními reakcemi (až na mé rodiče) nesetkávám.

Příloha č. 4 - Veronika, 26 let, administrativní pracovnice úvěrové společnosti

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Lebky, náhrobní kámen se jmény svých zesnulých zvířat, modlíci se mexickou Pannu Marii jako kostru, lebku se smrtihlavy s nápisem MUERTE.

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

Začala jsem v 17 letech. V této době jsem se začala o tetování více a více zajímat. Dalšími roky začalo tetování přibývat a rozhodně ještě nekončím.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Asi to, že samotné lebky a tyto symboly se dají perfektně zaonačit i s jiným motivy a vypadají dobře. A zároveň to nejsou žádné fádní a nudné motivy.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Někdo se tetuje, protože je to prostě cool, a je mu jedno co na sebe naplácá. Já si naopak vybírám tetování takové, aby pro mě něco symbolizovalo a dávalo nějaký životní příběh. Pro mě je to záležitost designu, životního stylu a událostí, které mě v životě potkaly. Tyto tři věci se pokaždé snažím při výběru motivu skloubit. Každopádně všechny symboly smrti na mém těle mají vypovídající hodnotu. Jedná se o okamžik, který mě zasáhl, ale podařilo se mi přes něj přenést.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Reakce jsou dost proměnlivé a překvapivé. Kupodivu často se mi stává, že lidi, kteří se prezentují jako hrozně nadčasoví, mé „kérky“ nechápou, a naopak lidi, kteří jsou v mém okolí celkem dost konzervativní, nemají problém s mým přijetím.

Příloha č. 5 - Adriana, 28 let, pokladní

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Záleží na každém, co si pod symbolem smrti představí. Symboly smrti na mém těle jsou smrtka sama s kosou, lebka, hrob a rakev.

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

První tetování s touhle symbolikou jsem si pořídila po smrti mého psa.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Asi to, abych si ho navždy připomínala. Jeho rakev mám vytetovanou blízko srdce. Dále byl můj výběr podmíněn také na základě mého životního stylu. Líbí se mi, když můžu skloubit můj osobní život s kulturou, ve které žiju.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Nechci tím říct nic. Vždycky když se mě někdo zeptá, co moje tetování znamená, neodpovím. Je to pro mě velmi osobní záležitost.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Jak u koho... Ale asi jako každý potetovaný člověk jsem alergická na otázku: „Co budeš dělat, až budeš stará?“

Příloha č. 6 - Andrea, 24 let, studentka VŠ

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Kamenný náhrobek s růžemi a nápisem svého prvního psa.

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

Téměř před rokem, po jeho smrti. Nejedná se ale o mé první tetování. Každopádně jediné, které symbolizuje smrt. Mám ho na zádech pod srdcem. Byl pro mě skvělým přítelem.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Věčná vzpomínka a památka na nejvěrnějšího přítele. Náhrobek je vytetovaný přesně podle fotografie skutečného náhrobku. Nejsem si jistá, zda celý život setrvám v tomto městě či se hrob nestane jen zapomenutým místem. Proto jsem pro náhrobek svého psa vybrala lepší místo, pod srdcem.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Sdělit nic, je to čistě soukromá záležitost. Pro mě to znamená fakt, že ho navždycky budu nosit pod srdcem. Věřím na posmrtný život a taky věřím, že je mým andělem. Proto chci, aby ze shora viděl, že ho vždycky budu mít pod svým srdcem.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Nikdy jsem se nesečkala s přímou kritikou nebo opovržením. Padají otázky typu - zda je to napořád, jestli to bolelo, jestli jich mám víc (než je vidět) apod.

Příloha č. 7 - Lenka, 35 let, obchodní zástupce

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Povětšinou lebky, a mám také nápis Born a Death.

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

Lebky patří k mému stylu, mám je už dlouho hlavně z designového důvodu, ale nápis vznikl v době, kdy mi zemřel při autonehodě kamarád.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Uvědomění si života a smrti. Hlavně jak tenká je mezi nimi hranice a jak rychle se z jednoho můžete dostat do druhého.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Je to především moje soukromá záležitost. Připomíná mi to, abych zbytečně neriskovala a vážila si svého života. Jsem celkem impulzivní člověk a mám sklony jednat zbrkle. Moje tetování pro mě slouží jako stopka. To je také jeden z důvodů, proč jej mám na zápěstí.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Různé, někdo se diví, někomu to přijde normální, záleží asi na postojích jednotlivých lidí. Několikrát jsem slyšela tvrzení, že kvůli mým lebkám na zápěstí si o mně lidé mysleli, že patřím k nějaké sektě, že jsem kriminálnice, narkomanka atd. ale toto vše bych přiřadila ke stereotypním pohledům společnosti.

Příloha č. 8 - Linda, 30 let, manažerka

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Lebky protkané růžemi

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

Asi v době, když jsem se nechala strhnout tímto stylem a uvědomila si, že tento motiv nenese pouze negativní poselství.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Líbí se mi motivy lebek a celkově takového podsvětí. Přijde mi to tajemné a vzrušující jako celý posmrtný život, na který věřím. Od té doby, co jsem se takto nechala potetovat, si připadám více sebejistá. Lebka mi slouží jako talisman.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Vyloženě nic tím společnosti sdělit nechci, líbí se mi to, i na té kůži to působí vskutku tajemně, to říká za vše. Mám toto tetování hlavně kvůli sobě. Díky stylu rockabilly, který jsem si zamilovala a ke kterému tyto symboly patří, jsem změnila názor na tyto „tajemné“ motivy tetování.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Jak kdy, v práci chodím většinou zahalená a tam, kde zahalená nejsem, mě už všichni znají. Každopádně jsem si všimla, že negativních reakcí stále více ubývá.

Příloha č. 9 - Lucie, 41 let, vedoucí bankovní pobočky

1. Jaké tetování znázorňující symboliku smrti či umírání máte?

Mexické motivy lebek a kostlivec na kříži.

2. V jaké životní etapě jste si toto tetování pořídil/a?

Etapě? Těžko říct. Není tomu tak dávno. Vždy jsem chtěla mít tetování, jenž ponese hlubší význam a zachytí složité události mého života.

3. Co Vás vedlo k výběru tohoto tetování?

Když jsem se začala o tetování zajímat, okamžitě se mi tento styl zalíbil. Neměla jsem ale odvalu nechat si jako první tetování lebku. Bála jsem se reakcí okolí. Po nějaké době, když skončilo nejhorší období mého života, jsem ale obavy odhodila a i na postu, který vedu, si mohu takovéto tetování dovolit. Samozřejmě ale musí být v práci skryté. Každopádně ať už mé lebky či kostlivec jsou pro mě symbolem nového začátku a značně mě motivují.

4. Co chcete tímto tetováním sdělit?

Je důležité si přiznat, že i smrt je kolem nás. Někdo v tom vidí pouze lebky, ale já v tom vidím hlubší význam. Mé tetování pro mě znamená ukončení jedné éry mého života, kterou jsem úspěšně sama překonala, a věřím, že touto zkouškou jsem se dostala osobnostně mnohem výše.

5. Jaké jsou reakce společnosti na vaše tetování?

Jsou různé, dokonce jsem se setkala se starším pánem, který na mě koukal s otevřenou pusou a něco na mě pokřikoval. Společnost se ale dál vyvíjí a snad bude více tolerantnější. V mém okolí ale s negativními postoji problém nemám.

Příloha č. 10 - Informovaný souhlas

Teologická fakulta, JU v Českých Budějovicích
Kněžská 8, 370 01 České Budějovice

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Obracím se na Vás s žádostí o účasti na mé bakalářské práci s názvem Symboly smrti v tetování u žen na Českobudějovicku. Získaná data budou použita jen pro účely mé bakalářské práce, kde bude zveřejněno Vaše křestní jméno, věk a zaměstnání.

Prohlášení:

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na této bakalářské práci. S podmínkami účasti jsem srozuměna a souhlasím s uveřejněním svého křestního jména, věku a zaměstnání. Jsem informována o možnosti kdykoliv od účasti odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Údaje:

Jméno a příjmení:

Narozena dne:

V Českých Budějovicích dne

.....
Podpis

Abstrakt

ROKYTKOVÁ, A. *Symboly smrti v tetování u žen na Českobudějovicku*. České Budějovice, 2015. Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tomáš Veber, Th.D.

Klíčová slova – tetování, body art, symbol, identita, sebepojetí, seberealizace, skupinové přijetí

Tématem bakalářské práce je rozbor symbolů smrti v souvislosti s tetováním žen. Zjištěné údaje jsou porovnávány s odbornou literaturou. Práce si klade otázku, jaké významy a hodnoty ženy svým symbolickým tetováním přikládají, jak s ním zacházejí a jakým způsobem tetování ovlivňuje jejich každodenní praxi. Na základě výzkumu se ukázalo, že tetování je pro své nositelky součástí jejich identity a jeho prostřednictvím vyjadřují své pocity a okamžiky, které ovlivnily jejich životy. Práce je založena na analýze strukturovaných rozhovorů vedených s tetovanými ženami.

Abstract

Tattoo Symbols of Death in Women in České Budějovice

Key words - tattoos, body art, symbol, identity, self-esteem, self-actualization, group acceptance

The theme of this thesis is to analyze the symbols of death occurring women tattoos. Collected data are compared with professional literature. The thesis tries to investigate the meanings and values women attach to their symbolic tattoos how they treating it and how tattoos affect their daily practice. The research has shown that tattoos are for their wearers a part of their identity and they express their feelings and moments that influenced their lives. The work is based on the analysis of structured interviews with the tattooed women.

